

اندریشه ژانر سببیتین

ارزیابی سازوکار جدید اروپا برای حفظ برجام

مقالات

آبان ماه ۱۳۹۷

الحمد لله

اندیشکده راهبردی تبیین

مجموعه گزارش راهبردی

ارزیابی سازوکار جدید اروپا برای حفظ برجام

وبگاه اندیشکده : www.Tabyincenter.ir

نشانی : تهران، اقدسیه، خیابان شهید موحد دانش، خیابان نسترن، پلاک ۳۲، واحد ۱۱

کد پستی : ۱۹۵۷۶۶۴۷۳۱

تلفن : ۲۶۱۵۳۳۲۹

نمابر : ۲۶۱۵۳۲۳۹

فهرست

۶	مقدمه
۶	سازوکار جدید اروپایی ها برای حفظ برجام
۸	اهداف و دلایل اروپا برای حفظ توافق هسته ای
۱۱	الزامات مستقل اروپایی ها در حوزه مالی
۱۳	سازوکار اروپایی ها و تحقق منافع برجامی ایران
۱۴	الزامات راهبردی جمهوری اسلامی ایران در فرایند ایجاد سازوکار اروپایی ها
۱۶	جمع بندی
۱۷	منابع

مقدمه

بعد از خروج یکجانبه ایالات متحده آمریکا از برجام، موضعی که با فراز و فرود توسط اروپایی ها پیگیری شد، بحث حفظ توافق هسته ای با ایران و انجام اقدامات مقابله ای با تحریم های ضد ایرانی آمریکا بود. کشورهای اروپایی به پیشگامی فرانسه، انگلستان و آلمان در ظاهر، خود را مصمم به اتخاذ رویه ای مستقل از ایالات-متحده برای ترغیب ایران به ادامه برجام نشان می دهند. در این چارچوب نیز تاکنون تحرکاتی را انجام داده اند تا از ادامه روند خروج شرکت های اروپایی از ایران جلوگیری کرده و حتی شرکت هایی که اقدام به ترک بازار ایران کرده اند را بازگردانند. با توجه به این رویه ای که کشورهای اروپایی در پیش گرفته اند، این سؤال مطرح است که این کشورها در ادامه چه سازوکاری برای حفظ برجام و راضی نگه داشتن ایران در نظر دارند؟ سعی می شود در این یادداشت به این امر مهم پرداخته شود.

سازوکار جدید اروپایی ها برای حفظ برجام

در پی خروج ترامپ از توافق هسته ای و رفتار کردن خارج از گستره مفهومی و عملیاتی «جامعه جهانی»، اروپایی ها تصمیم به رویکرد مقابله و پیدا کردن سازوکارهای جدید گرفته اند. هر چه که زمان بیشتری می-گذرد، توقع بیشتری برای حفظ برجام از سوی اروپایی ها می رود. ابهاماتی وجود دارد که اروپایی ها در این زمینه از خود تعلل نشان می دهند. برای هموار کردن مسیر حضور مؤثر شرکت های کوچک و متوسط اروپایی به بازارهای ایران؛ ضرورت دارد که مقامات کشور فضای کلی تجارت را بهبود ببخشند و موانع ساختاری و عملیاتی قانونی را برای ایجاد زمینه های موفقیت آمیز سرمایه گذاری مشترک را رفع کند. برای نمونه شرکت-های

بخش خصوصی نیازمند دست یابی بهتر به منابع مالی و حمایت در محیط رقابتی پیچیده کشور هستند. (۱) شاید بتوان گفت مهم ترین سازوکاری که به منظور دور زدن تحریم های آمریکا توسط اروپایی ها صورت گرفته، حفظ کانال های پرداخت خارج از سیستم بانکی، «نهادهای واسطه مالی» است. این کانال ها که در مرحله اجرایی نیز می باشند به منظور تسهیل پرداخت های مربوط به صادرات به خصوص در بخش انرژی و نفت است. اما آن چه که سبب ابهام در این برنامه می شود، عدم رایزنی اروپایی ها با بانک های مورد نظر و احتمال اقدامات تنبیهی از سوی آمریکا در آینده است. (۲)

محمدجواد ظریف وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران در نیویورک در مورد سازوکار جدید اروپایی ها گفت: اروپایی ها برای حفظ برجام تلاش وسیعی انجام داده اند و در این راستا با هفت بانک مرکزی توافق کرده اند و در آینده نیز این راهکار را به مؤسسه ای تبدیل می کنند. با توجه به این اقدامات این انتظار می رود که علاوه بر بی تاثیر ماندن تحریم های امریکا علیه ایران، شرایط اقتصادی ایران نیز بهبود یابد. (۳) این سازوکار که هنوز بسیاری از جزئیات آن افشا نشده است، در آن مدل بورسی جایگزین مدل بانکی خواهد شد. بر اساس این مدل، عواید حاصل از صادرات ایران به کشورهای اروپایی در قالب اوراق بهادار در نهادی که برای این منظور طراحی شده، عرضه می شود و به عنوان یک اوراق بهادار قابلیت خرید برای کسانی را دارد که قصد صادرات به ایران را دارند. (۴) اما در مقابل مقامات ارشد مالی و بانکی آمریکا، تلاش بر این دارند تا از شکل گیری نظام مستقل انتقال پول در جهان جلوگیری به عمل آورند. به دلیل سوء استفاده آمریکا از قابلیت های بانکی و نقش دلار در مبادلات مالی جهانی، عمده بازیگران به ویژه اروپاییان سعی بر این دارند به سمت ایجاد مکانیسم های مستقل از دلار حرکت کنند.

(۵) بر همین اساس، اروپاییان برای حفظ برجام این سازوکار مالی را درپیش گرفته اند تا بتوانند برجام را حفظ نمایند. علاوه بر سازوکار ذکر شده، اروپاییان سازوکارهای دیگری نیز در برنامه های خود برای حفظ برجام درپیش گرفته اند مانند ایجاد سبدهای ذخیره ی ارزی، مبادلات کالا و خدمات با پول های ملی و در نهایت، ایجاد سازوکار مستقل تراکنش های مالی. کمک لندن در راه اندازی راکتور آب سنگین اراک، مطرح شدن کمک ۱۸ میلیون یورویی این اتحادیه در قالب بسته ۵۰ میلیون یورویی به ایران، امکان افتتاح حساب برای بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در بانک های مرکزی کشورهای اروپایی و یا بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در بانک های مرکزی کشورهای اروپایی و یا بانک مرکزی اتحادیه اروپا و یا بررسی زمینه های راه اندازی شبکه بانکی شبه سوئیفت برای مراودات بانکی و پولی با ایران. (۶) باید این نکته را مورد توجه قرار داد که این سازوکارها کار چندان کوچک و آسانی نیست. اما می تواند گام مهمی در راستای حفظ برجام باشد.

اهداف و دلایل اروپا برای حفظ توافق هسته ای

خروج ترامپ از توافق هسته ای سبب شد تا اعتماد اروپایی ها به ایالات متحده آمریکا کاهش یابد. اما در مقابل اروپایی ها تلاش بر این دارند تا توافق هسته ای را حفظ نمایند. این عمل اروپایی ها دلایل و اهدافی را در پی دارد که به طور خلاصه می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- اختلاف اروپایی ها با آمریکا؛ اولین و مهمترین ریشه این اختلاف به دو مدل و دو الگویی که اروپا و آمریکا برای مدیریت بحران ها و چالش های بین المللی به طور کلی و در رابطه با جمهوری اسلامی ایران به طور خاص دارند، بر می گردد. علت دیگر اختلاف اروپایی ها

و آمریکایی‌ها به دلایل اقتصادی برمی‌گردد. اروپایی‌ها بیش از هر کشور دیگری برای حضور در ایران تمایل و فرصت داشتند. در سال ۲۰۰۶ بیش از ۳۵ درصد کل واردات ایران از اتحادیه اروپا بوده است. اما مطرح شدن مساله هسته‌ای حجم روابط اقتصادی اروپا با ایران را کاهش داد به طوری که این رقم در سال ۲۰۱۴ به ۱۸ درصد رسید. توافق هسته‌ای با ایران و لغو تحریم‌های مربوط به برنامه هسته‌ای بار دیگر به اتحادیه اروپا امکان داده است که با اشتیاق و قدرت بیشتری وارد بازار ایران شده و از مزایای آن بهره‌مند شود. بنابراین کشورهای اروپایی نمی‌خواهند که این بازار مناسب را از دست بدهند. این در حالی است که آمریکا منافع اقتصادی چندانی در رابطه با ایران ندارد که لغو برجام به آن صدمه بزند. (۷) از طرف دیگر اختلاف اروپا و آمریکا در زمینه تعرفه‌های تجاری نیز پس از تصمیم‌های ترامپ مبنی بر افزایش تعرفه‌های واردات از اروپا با مبدا اروپا در دسرساز شده و اختلاف آن‌ها را تشدید کرده است. با توجه به این شرایط اتحاد کشورهای اروپایی و نشست‌های گردهمایی آن‌ها برای یافتن راه‌های حفظ برجام افزایش یافته است که این امر منجر به ایجاد مقدمه سازوکار جدید از سوی آن‌ها شده است. (۸)

۲- مقابله با یکجانبه‌گرایی آمریکا: آن‌چه که باعث می‌شود تا حفظ برجام برای اروپا به امری مطلوب تبدیل شود آن است که بسیاری از نظریه پردازان اروپایی، دولت‌های این منطقه را به خاطر انفعال در مقابل آمریکا مورد نقد قرار می‌دهند، و از سیاستمداران کشورهای خود می‌خواهند تا سعی کنند به لحاظ سیاسی به نوعی استقلال نسبی در مقابل آمریکا دست پیدا کنند. آنها برای توجیه این امر بر روی سیاست‌های انزوای طلبانه آمریکا تاکید می‌کنند و استدلال می‌کنند که آمریکا دیگر علاقه‌ای برای حفاظت از اروپا ندارد و «بی‌مصرف خواندن ناتو» توسط ترامپ و «اجرای تعرفه‌های گمرکی برای برخی از کالاهای اروپایی» همگی نشان می‌دهد که از این به بعد اروپا باید روی پای خود بایستد و استقلال سیاسی خود را از آمریکا به دست آورد. (۹)

۳- مسائل امنیتی: به نظر می‌رسد اروپا فهمیده است که ایران به دلیل ایدئولوژی استکبارستیزی و حمایت از جنبش‌هایی که در محور مقاومت عمل می‌کنند، نفوذ شدیدی را در بین کشورهای منطقه به دست آورده است. همچنین مشخص است که بسیاری از چالش‌های غرب آسیا از قبیل بحران‌های سوریه، یمن، بحرین، افغانستان و غیره بدون کمک ایران قابل حل نیست. اگر داعش و گروه‌های تکفیری در سوریه و عراق در حال حذف شدن هستند، اروپا این امر را مدیون ایران می‌باشد. اگر ترانزیت مواد مخدر از افغانستان به اروپا کم است، معلوم است که ایران در این زمینه نقش مهمی را بازی می‌کند. اگر هر روز میلیون‌ها بشکه نفت از تنگه هرمز با آرامش به سمت اروپا حرکت می‌کنند، به این دلیل است که در حال حاضر ایران منافع اقتصادی مشترکی با اروپا تصور می‌کند. بنابراین در صورتی که برجام لغو شود اولین منطقه‌ای که ضرر خواهد کرد، اروپا است. (۱۰)

۴- پیمان شکنی ایالات متحده آمریکا؛ با پیمان شکنی ایالات متحده اعتبار بین‌المللی اروپا و سازوکار و ساختار روابط بین‌الملل را که اروپایی‌ها در پایه‌گذاری آن‌ها پیشقدم بودند، مورد هدف قرار گرفته شده است. بنابراین این اقدام ترامپ به ضرر اروپا و آمریکا توأم است. این امر نشان‌دهنده‌ی این است که اروپا نه صرفاً برای حجم و ارزش اقتصاد ایران که در مقابل آمریکا ناچیز است بلکه برای پرستیژ خود نگران است. (۱۱)

۵- بازگشت دوباره آمریکا به برجام؛ هر چند که آمریکا از برجام خارج شده است. اما اروپاییان سعی می‌کنند با حفظ برجام به مذاکره با آمریکا بپردازند تا او دوباره به امضای توافق جدید با ایران بپردازد. بر همین اساس، اروپا به دنبال «برجام ۲ و برجام ۳» است. (۱۲)

۶- عدم اشاعه تسلیحات هسته ای؛ یکی از دلایل توافق هسته ای عدم اشاعه تسلیحات هسته ای در جهان به ویژه در منطقه غرب آسیاست. در صورتی که توافق هسته ای از بین برود، می تواند موجب افزایش رقابت های تسلیحاتی میان قدرت های منطقه ای نظیر عربستان، امارات، قطر، ترکیه، مصر و ایران شود و با توجه به این که در کشورهای این منطقه، تروریست ها حضور دارند، امکان دست یابی تروریست ها به این تسلیحات وجود دارد و این مسئله می تواند موجب ناامنی بیشتر اروپا شود. از بین رفتن برجام این دید را در اروپاییان می تواند ایجاد کند که ایران ممکن است به عرصه ی هسته ای بازگردد و این امر ممکن است منجر به دست یابی ایران به بمب هسته ای شود. زیرا ایران هم می تواند درصد غنی سازی اش را افزایش دهد و هم می تواند میزان اورانیوم غنی شده اش را افزایش دهد که این مسئله با توجه به نزدیکی جغرافیایی ایران حساسیت برانگیز است و اروپایی ها علاقه ای به این مسئله ندارند. (۱۳)

الزامات مستقل اروپایی ها در حوزه مالی

همان طور که گفته شد اروپاییان برای نجات برجام به دنبال اجرای ایجاد سیستم مالی مستقل برای ارتباط و همکاری با ایران هستند. اما این کار مستلزم چه اقدامات و الزاماتی است، مسأله بسیار مهمی است که اروپاییان به دنبال آن هستند. اروپاییان به دنبال یک سیستم مالی هستند که بتواند در مقابل تحریم های آمریکا ایستادگی کنند. به همین منظور آنها سیستم مالی را طراحی می کنند که «اروپایی یا فرانسوی-آلمانی» خواهد بود. درواقع، ماس (وزیر امور خارجه آلمان) برای محافظت از شرکت های اروپایی که در ایران فعالیت می کنند سه پیشنهاد را مطرح کرد: اول، ایجاد یک سیستم مستقل پرداخت سوئیفت؛ دوم، ایجاد یک سیستم پرداخت مستقل

از آمریکا و سوم، ایجاد یک صندوق سرمایه گذاری اروپایی. استفاده از «بانک سرمایه گذاری اروپا» به عنوان «کانال مالی» هر چند که اقدامی پیچیده خواهد بود ولی اروپاییان این امید را دارند که سیستم مالی آن ها به طور مستقل جواب دهد. لازمه این کار همکاری بانک های مرکزی دولت های آلمان، بریتانیا، فرانسه و حتی اتریش و سوئد با اقدامات مالی دولت های آن هاست. از طرف دیگر، دولت های اروپایی بتوانند از این سیستم مالی به مانند «مکانیسم ثبات اروپا» که بخشی از «چتر نجات یورو» است حمایت کنند. چرا که با شروع تحریم ها ممکن است سیاست کشورها نسبت به این سیستم مالی تغییر پیدا کند و کسی حافظ منافع ایران نباشد. درواقع، حجم مبادلات بازرگانی شرکت های بزرگ اروپایی با آمریکا با حجم مبادلات آن ها با ایران قابل مقایسه نیست. از این رو، برای بسیاری از این شرکت ها گزینه ی دیگری مگر خروج از ایران و خاتمه دادن به فعالیت های اقتصادی با آن کشور نمی ماند. (۱۴)

یکی از تمهیدات اروپا برای پیش شرط ارائه امتیازات مالی و بانکی به ایران پذیرش FATF از سوی ایران بود که این امر توسط ایران در مجلس مورد ارائه گردید که در نهایت در مجلس مورد تایید قرار گرفت. اما در مقابل اروپاییان معتقدند که ایران باید لوایح FATF را به طور کامل اجرا نماید. اما نکته ای که وجود دارد این است که حتی اگر ایران این لوایح را نیز کامل اجرا نماید و بانک های اروپایی هم به قولی که داده اند عمل نمایند، باز هم راه اندازی سیستم های تبادلی محدود، به معنی ایجاد یک سیستم مالی مستقل نخواهد بود. تحریم های آمریکا در آن شرایط هم در سطوح مهم روی بانک های ایرانی و اروپایی تاثیر می گذارد. (۱۵)

نکته دیگر که می بایست اتحادیه اروپا در رابطه با این سیستم مالی در نظر داشته باشد،

حمایت از شرکت های بزرگ چندملیتی در مقابل مجازات های آمریکاست. در همین راستا ما شاهد هستیم که چندین شرکت بزرگ نفتی پیشنهاد سران اتحادیه اروپا را برای محافظت از تجارت نفت خام با ایران را رد کردند. (۱۶) درواقع این شرکت ها از این می ترسند که در دسترسی به سیستم مالی آمریکا با خطر مواجه شوند. به همین خاطر این شرکت ها هیچ ریسکی را نمی پذیرند تا به دام تحریم های آمریکا نیفتند.

سازوکار اروپایی ها و تحقق منافع برجامی ایران

در شرایط جدید که برجام در مرحله بحرانی و گیرو دار بقاست. این سوال مطرح می شود که سازوکارها و برنامه های اروپا برای حفظ برجام می تواند منافع برجامی ایران را حفظ نماید یا خیر؟ واضح است که تا زمانی که منافع هر دو طرف حفظ شود، توافق هسته ای نیز پابرجا باقی می ماند. سازوکارهای اروپا باید طوری باشند تا در شرایطی که ایران مورد تحریم قرار گرفته است، با کمترین خطر مواجه شود. آن چه که انتظار می رود از برآیند این سیستم مالی مستقل برای ایران به دست آید، عبارتند از:

— سرمایه گذاری مستقیم خارجی برای ایران؛

— دسترسی آسان تر به دارایی های موجود در خارج از کشور؛

— امکان تراکنش های مالی برای جمهوری اسلامی ایران؛

— تامین بودجه ارزی برای تکمیل پروژه های نیمه تمام؛

— مقاومت در برابر تحریم های ایران؛

— عدم افت صادرات نفت ایران و فروش فراورده های نفتی-گازی و پتروشیمی؛

باید در نظر داشت که منافع برجامی ایران زمانی تحقق خواهد یافت که اتحادیه اروپا به تعهدات و پیشنهادات خود پایبند باشد و بتواند سازوکار ارائه شده را از گفتار به عمل در آورد. در غیر این صورت ایران ممکن است در کوتاه مدت اسیر تحریم های آمریکا قرار گیرد. هنوز بسیاری از شرکت ها و کشورها از عملی شدن این مکانیسم و سازوکار تردید و مردد هستند، به همین خاطر گروه چهار به اضافه یک می بایست هر چه سریعتر و با توجه به نزدیک شدن اعمال تحریم ها نظرات همه شرکت ها و طرف های اروپایی را برای عملی کردن راه حل پیشنهادی، جلب نماید.

الزامات راهبردی جمهوری اسلامی ایران در فرایند ایجاد سازوکار اروپایی ها

جمهوری اسلامی ایران برای ماندن در برجام تا آخرین لحظات منتظر عملی شدن سازوکار ویژه اروپایی-هاست. اما اگر اروپا نتوانست همه طرف های اروپایی را برای این سازوکار راضی نگه دارد، ایران چه اقدامی انجام خواهد داد؟ قطعاً ایران این سازوکار را به عنوان یک فرصت برای اروپا در نظر گرفته است که در صورت عملی نشدن، تصمیم قاطعی در مورد ماندن و یا خروج از برجام خواهد گرفت. ایران، اروپا را بر اساس عمل ارزیابی خواهد کرد. زمانی که

آمریکا از برجام خارج شد اتحادیه اروپا، به ایران وعده ها و قول-هایی را داد که تاکنون خلاف این وعده ها عمل کرده است. بنابراین، ایران برای ماندن در برجام رفتار اروپایی ها را مورد ارزیابی قرار می دهد نه گفتار و قول های آن ها. ایران کشور توانایی است که در صورت خروج شرکت های خارجی از ایران، خود اقدام به ساخت و توسعه صنایع داخلی می کند. به عنوان مثال، زمانی که ایالات متحده آمریکا در سال ۲۰۱۰ صادرات بنزین در ایران را تحریم کرد، جمهوری اسلامی ایران با تکیه بر منابع و نیروی داخلی توانست پالایشگاه ستاره خلیج فارس را به بهره برداری برساند. بر همین اساس، تکیه بر محصولات داخلی، ممنوعیت و محدودیت برای حضور شرکت های خارجی در بازار داخلی و حتی ممنوعیت خام فروشی می تواند سیاست راهبردی مناسبی در برابر تحریم های آمریکا و یا عدم کارایی سازوکار اروپاییان باشد. شاید در کوتاه مدت تحریم ها به اقتصاد و صنایع داخلی ایران ضرر برساند اما در درازمدت ایران نشان داده است که می تواند در بسیاری از صنایع به خود کفایی برسد و دست کشورهای خارجی در صنایع داخلی را کوتاه کند.

جمع بندی

سازوکار ویژه اروپا که مبتنی بر نوعی سیستم مالی است این اجازه را به شرکت های اروپایی می دهد تا مطابق با قوانین و مقررات اروپایی با ایران کار کنند و برای ایران نیز این امکان را می دهد که به دور از تحریم های آمریکا به مانند قبل از سیستم مالی در تجارت برخوردار شود. این سازوکار حتی می تواند برای برخی دیگر از کشورها مثل چین، روسیه و حتی ترکیه نیز مفید و قابل استفاده باشد. هر چند که این یک گام رو به جلو برای معاملات ایران با اروپاست. اما باید در نظر داشت که این سازوکار زمانی عملی خواهد شد که تمام شرکت ها و کشورهای اروپایی در عملی کردن این اتفاق حامی یکدیگر باشند. اگر صادرات نفت ایران کاهش یابد این به این معنی است که درآمدهای نفتی ایران کاهش می یابد و بدون شک ایران، تصمیم نهایی خود را در مورد برجام خواهد گرفت. ایران کشور قدرتمندی است و نشان داده که در برابر تحریم ها بسیار مقاوم است. اما در شرایطی که توافقی بین ایران و کشورهای اروپایی صورت گرفته و تعهداتی رد و بدل شده است، این انتظار می رود که کشورها به تعهدات خود پایبند بمانند و منافع یکدیگر را تامین نمایند. این در حالی است که ایران به تمام تعهدات توافق پایبند بوده است و اکنون نوبت اروپاییان است که حسن نیت خود را نشان دهند.

منابع

- ۱- «رونمایی از راهکار ایران و اروپا برای حفظ برجام»، اقتصاد نیوز، شماره خبر: ۳۳۹۶۸۴۱، ۱۴ اردیبهشت ۱۳۹۷ قابل بازیابی در پیوند زیر:
www.eghtesadnews.com
- ۲- «ابهام درباره سازوکار ویژه اروپا برای حفظ برجام»، باشگاه خبرنگاران جوان، کدخبر: ۶۶۹۷۲۸۳، ۲۱ مهر ۱۳۹۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:
www.yjc.ir/fa/news/6697283
- ۳- «جزئیاتی از سازوکار ویژه اروپایی ها برای حفظ برجام»، اقتصاد نیوز، کدخبر: ۲۴۱۶۵۹، ۱۳۹۷/۰۷/۰۸، قابل بازیابی در پیوند زیر:
www.eghtesadnews.com
- ۴- «جزئیاتی از سازوکار حفظ برجام»، خبرگزاری تابناک، کدخبر: ۸۳۹۹۹۷، ۱۳ مهر ۱۳۹۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:
tabnak.ir/fa/news/839997
- ۵- امیرعلی ابوالفتح، «تحریم ایران و سازوکار اروپا؛ شکاف در دولت ترامپ»، ۱۷ مهر ۱۳۹۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:
parstoday.com/fa/America-i149618
- ۶- رحمن قهرمان پور، «اقدامات اروپا برای حفظ برجام را زیر سؤال نبریم»، دیپلماسی ایرانی، کدخبر: ۱۹۷۸۶۰۹، ۳ شهریور ۱۳۹۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:
irdiplomacy.ir/fa/news/1978609
- ۷- محمودرضا رهبرقاضی، «بسته پیشنهادی اروپایی ها برای حفظ برجام؛ لازم اما ناقص»، شناسه خبر: ۲۷۳۶۰، ۲۴ مرداد ۱۳۹۷ قابل بازیابی در پیوند زیر:
<http://tabyincenter.ir/27360/>
- ۸- «اولین گام عملی اروپا برای حفظ برجام برداشته شد»، اقتصاد نیوز، کدخبر: ۲۱۴۳۹۳، ۲۷ اردیبهشت ۱۳۹۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:
www.eghtesadnews.com
- ۹- محمودرضا رهبرقاضی، «برجام و آزمون استقلال؛ بررسی گزینه های پیش روی اروپا»، شناسه خبر: ۲۶۵۱۶، ۱۹ خرداد ۱۳۹۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:
<http://tabyincenter.ir/26516/>
- ۱۰- همان.

۱۱- نصرت الله تاجیک، «مهم ترین دلایل اروپا برای حفظ برجام»، خبرگزاری ایسنا، کدخبر: ۹۷۰۳۰۷۰۳۱۱۶، ۷ خرداد ۱۳۹۷ قابل بازیابی در پیوند زیر:

www.isna.ir/news/97030703116

۱۲- «دلایل ناتوانی اروپا برای احیای برجام»، مشرق نیوز، کدخبر: ۸۶۰۹۳۶، ۱۲ خرداد ۱۳۹۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:

www.mashreghnews.ir/news/860936

۱۳- عبدالرضا فرجی راد، «دلایل چندگانه اروپا برای حفظ برجام»، شورای راهبردی روابط خارجی، ۲۲ دی ۱۳۹۶، قابل بازیابی در پیوند زیر:

scfr.ir/fa

۱۴- «ایده ایجاد سیستم مالی مستقل برای مقابله با تحریم های ایران ممکن است؟» خبرگزاری نسیم، ۲ شهریور ۱۳۹۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:

nasimonline.ir/content/detail/2253187

۱۵- «اما و اگرهای سیستم مالی مستقل از آمریکا»، روزنامه دنیای اقتصاد، شماره روزنامه: ۴۴۲۲، شماره خبر: ۳۴۳۸۹۱۸، ۲۱ شهریور ۱۳۹۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:

s://donya-egtesad.com

۱۶- «شرکت های بزرگ نفتی استفاده از سازوکار مالی ویژه اروپا را رد کردند»، مقاومتی نیوز، شناسه خبر: ۶۶۵۸۱، ۱۵ مهر ۱۳۹۷، قابل بازیابی در پیوند زیر:

mogavemati.net/66581/

تلاش اروپایی ها برای حفظ برجام، آنها را به سمت ایجاد سازوکار مالی مستقلی از آمریکا سوق داده است. این سازوکار چیست و چه انتظاراتی از آن وجود دارد؟

اندر شبکه های بزرگترین
نشانی ما در شبکه های اجتماعی:
@Tabyincenter

Tabyincenter.ir

نشانی پایگاه اینترنتی:

۰۲۱ - ۲۶۱۵۳۲۳۹

شماره تماس جهت اعزام سخنران: